

LAURENT

ZONDAAR VAN LAKEN

MARIO DANNEELS

UITGEVERIJ VAN HALEWYCK

© 2012 - Mario Danneels & Uitgeverij Van Halewyck
Diestsesteenweg 71a – 3010 Leuven
www.vanhalewyck.be

www.mariodanneels.com

Coverfoto's: © Photonews (voorkant),
© Photonews, Isopix en Imageglobe (zijflappen)
Auteursfoto: © Louise Hannon

Foto's binnenwerk:

Getty Images: p. 273

Imageglobe: pp. 75, 95, 177, 346, 352, 370, 371, 460, 467

Isopix: pp. 77, 116, 152, 156, 208, 234, 413

Khalid El-Moutaani: p. 435

Photonews: pp. 18, 58, 66, 74, 100, 129, 141, 182,

205, 226, 253, 286, 294, 333, 342, 376, 408, 462

Reporters: pp. 50, 302

Cover en opmaak: www.intertext.be

Druk: New Goff, Mariakerke

NUR 698/740

ISBN 978 94 6131 078 1

D 2012 7104 32

Inhoud

	Woord vooraf	9
1	De avonturen van Laurent in Congo en Angola	19
2	Van Dolce Paola en Papillon	51
3	'Ik was een eenzaam kind. Ik heb veel kunnen nadenken'	69
4	In naam van de vader, de zoon en de heilige oom	93
5	Laken, 'deze vreselijk saaie plek waar men zijn verstand zou verliezen'	113
6	'Is meneer Bogaerts thuis?'	137
7	'Ik heb een moeilijk karakter'	157
8	De leproos van Laken	181
9	Mijn koninkrijk voor een hond	209
10	Prins Populair	233
11	Rebel without a cause	261
12	'Het zou goed zijn als er iets geregeld wordt voor mijn zoon'	287
13	Boston, 11 september 2001 Hoe prins Laurent zijn toekomst kelderde	303
14	'Die lieve, mooie prins'	321
15	Au Claire de la lune	347
16	Italiaans temperament, Engels flegma	377
17	Pompoenverhaaltjes	409
18	'Het devies van België is "Eendracht maakt macht." Het is niet dat van alle Belgische families'	439
	Annex	469
	Dankwoord	471
	Bronnen	473
	Noten	485
	Register	509
	Stamboom	518

Opgedragen aan Céline Aerts en Din Meysmans
My (f)rocks

'Prinses zijn is een niet verdiende handicap'
CHRISTINA, PRINSES DER NEDERLANDEN

Masquerade!
Paper faces on parade...
Masquerade!
Hide your face,
so the world will
never find you

Masquerade!
Every face a different shade...
Masquerade!
Look around –
there's another
mask behind you!

THE PHANTOM OF THE OPERA

Woord vooraf

'Ik ben geen onbenul. Het is gemakkelijk om me af te schilderen als een idioot en mislukkeling, maar daar herken ik mezelf niet in.'

LAURENT

Een biografisch boek schrijven is het onderwerp ervan ook psychologisch portretteren, wierp een van de intimi van prins Laurent, halverwege ons interview op. 'Je hebt dat gedaan met koningin Paola, en dat is niet gemakkelijk. Maar om haar jongste zoon te "doorgronden" ga je lang mogen zoeken, hoor, eer je weet wat voor iemand hij is.'

Toen de uitgeverij mij benaderde om een boek te schrijven over de balorige telg van Laken, koesterde ik behoorlijke reserves. Ik wist niet of ik daar de geschikte persoon voor was – ik had weinig sympathie voor, of medelijden met Laurent. Na vijftien jaar vlijtig *royal watchen*, een periode waarin ik ontelbare mensen heb gesproken die de prins kennen of 'hebben meegemaakt,' – zoals een ontmoeting met een lid van de eerste familie van het land vaak heet – stond vooral het buitensporig arrogante gedrag van de prins me bij. Van de werkelijkheid weggerukt, zelfs: iemand die aan al dan niet milde grootheidswaanzin lijdt, zich verheven voelt boven het klootjesvolk vanwege de wieg waarin hij werd geboren, terwijl hij, tenzij als bron van entertainment voor het volk, sinds de afschaffing van de Salische wet voor het staatsbelang de facto niet meer van tel is. Iemand die vindt dat hem ongeoorloofde voorrechten toekomen, omdat hij heel toevallig de rang van prins bekleedt. Uiteraard was ik me ervan bewust dat Laurent gebukt gaat onder een rotellendige jeugd, maar ik wist niet of het eerlijk was om een boek te plegen over een man die ik desondanks, na alle verhalen die ik vaak uit eerste hand te horen had gekregen, niet meteen mocht.

Nochtans was het, net zoals tussen de meeste Belgen en Laurent, ooit goed begonnen. Ook ik vond de prins aanvankelijk een toffe peer. Ik had hem zelf een keer 'meegemaakt,' op 18 december 1996, toen hij steevast hoog scoorde in de populariteitslijstjes en zelfs republikeinen sympathie koesterden voor de milde paleisrevolutionair. Nooit eerder was een Belgische prins toegankelijker en jovialer dan Laurent in de jaren '90, de periode onmiddellijk na het aantreden van zijn vader, en hij leek daarom menselijker en dichter bij het volk te staan dan welke Coburg/Van België vóór hem ook. Met enig ironisch bombast kon hij zowaar doorgaan voor de vaderlandse Diana, de immer charmante prins van het volk die zijn kleine kantjes en zijn verzuchtingen over de lasten van zijn gouden kooi al eens, met het hart op de tong, deelde met de modale onderdaan.

Als was ik het Meisje met de Zwavelstokjes zelve, ontmoette ik prins Laurent die donkere nacht vlak voor kerstmis in de Brusselse Marollen, toen de volkse cafés er nog niet waren 'opgewaarderd' tot chique antiekwinkels. De koningszoon was in de behaaglijke wijk met een nobel doel: de inhuldiging van het eerste dispensarium voor de huisdieren van kansarmen en daklozen, opgericht door de stichting die zijn naam draagt. Brusselse minderbedeelden kunnen er hun kwispelende of gevederde metgezellen gratis laten verzorgen. Dit prachtige project werd ingeluid met een knap verzorgde avond: het nagelnieuwe dispensarium aan het Vossenplein was voor de gelegenheid met feestelijke kerstlichtjes aangekleed, er werd glühwein geserveerd, en een opgewekt orkestje bracht er de feestelijke, haast – respectvol – uitgelaten sfeer helemaal in. Rond de prins zelf, die zijn hond Juan had meegebracht, hing een gemoedelijke drukte. Een fijne start voor een initiatief dat navolging zou krijgen in de twee andere gewesten, met de oprichting van dispensaria in Seraing, Hoboken en Boussu in de Boringe. Ongetwijfeld zijn daar intussen veel mensen, die anders door de maatschappij vergeten worden, Laurent ontzettend dankbaar voor.

Ik had een uitnodiging op zak als piepjonge aspirant-scribent van *De Daklozenkrant*, waar ik mijn eerste stappen in de journalistiek zette, en dus keek ik uit naar het boompje dat ik met de prins over de Vierde Wereld zou kunnen opzetten. We hadden immers initiatieven voor de kansarmen in eigen land gemeen. Toen ik me voorstelde, keek Laurent me echter vooral verbaasd aan. Hij luisterde, me ogenschijnlijk verwonderd monsterend, naar wat uitleg over hoe wij daklozen hielpen, bedankte me voor het geschenkje vanwege de krant, en schui-

felde vervolgens, nog steeds met een enigszins verwarde blik, verder. Net voor deze ontgoochelende ontmoeting was Laurent geïnterviewd door Lynn Wesenbeek, toen de bevallige presentatrice van het zondagse nieuwsmagazine *Royalty*. 'De mens kan heel veel leren van de hond,' sprak hij de vtm-camera's plechtstatig toe. Jammer dat mevrouw Wesenbeek met haar rug naar me toe stond; ik had graag gezien of ze even verbaasd kan kijken als de prins.

Sinds die avond in 1996, toen het enige etiket dat (tot zijn grote ergenis) aan de prins kleefde dat was van de huisdieren en kleinvee minnende 'Monseigneur Woef', lijken er wel tientallen Laurents opgestaan. Het verval van zijn imago begon kort daarna met de Wendy Van Wanten-saga: met zijn ontkenningen dat hij nog maar bevriend was met de wulpse Oostendse chanteuse, werd de prins niet alleen als een liefhebber van riskante dames maar ook als een leugenaar in zijn hemd gezet. Geschokt door de gretigheid waarmee de pers van het schandaal had gesmuld, begon de gekrenkte koningszoon zich steeds norser tot ronduit onbeschoft op te stellen. In razend tempo volgden de pauperprins, de verongelijkte, depressieve, rebellerende prins, de grappige, wanhopig aandacht zoekende, de getrouwde, en de geldbeluste, scheldende, en al-dan-niet frauderende prins elkaar op. Het beeld van de jonge sympathieke knul werd telkens een beetje bijgesteld, maar hoe langer de zwanenzang van de royale soapserie rond Laurent gerekt wordt, hoe ondoorgroendelijker het enigma lijkt te worden. Uiteindelijk aanvaarden om een boek over de man te schrijven, zou dus ook betekenen proberen te weten komen wie er achter de vele gezichten schuil gaat, en de vraag beantwoorden waarom hij op zijn leeftijd nog zo wild en hulpeloos om zich heen schopt.

Hoe meer informanten en intimi ik sprak, hoe meer ik dat gedrag begon te begrijpen (zonder het daarom per se goed te keuren) – ook al oordeelden sommige gesprekspartners, zelfs vrienden van Laurent, ronduit negatief over hem. Iedere Belg die het afgelopen decennium niet Oost-Indisch doof is gebleven voor nieuws uit het paleis, weet dat prins Laurent met zijn familie in onmin leeft. Mensen die het vorstenhuis van wat dichterbij volgen, weten dat het water tussen de kastelen en villa's van Laken enerzijds, en Villa Clémentine in Tervuren anderzijds, erg diep is. Maar de mate waarin alles wat Laurent doet, denkt, en zegt, bepaald is door zijn afkomst, de omstandigheden waarin hij is opgegroeid, en de trauma's die hij daaraan heeft overgehouden, is werkelijk enorm – en ongelooflijk triest. De zinsnede 'het is een tra-

gisch figuur', leek wel onderling afgesproken tussen de politici, intimi en journalisten die me te woord stonden. De man legt een ware kruistocht af, omdat hij als minst conventionele, en dus de zwakste, schakel binnen de monarchie al op jonge leeftijd geheel ontwricht is geworden.

Ik heb het in een eerder boek al betoogd – maar we moeten af van het populistische idee dat de leden van de koninklijke familie vergulde, bevoorrechte levens leiden. Ze zijn de meest onvrije mensen van het land, gebonden aan eindeloos protocol, verstikkende grondwettelijke regels en verplichtingen, en verwachtingen van haast bovenmenselijke onkreukbaarheid. 'Ik vind het een complete misvatting om te denken dat de monarchie bestaat in het belang van de monarch', meent prins Philip, de echtgenoot van de huidige Britse vorstin Elizabeth II. 'Dat is niet waar. Ze bestaat voor het belang van het volk.'¹

De briljante Hillary Clinton haalt in haar voorlopige memoires een treffend voorbeeld aan van het protocollaire mijnenveld waar gekroonde hoofden zich voortdurend in bewegen, zelfs als ze onder gelijken zijn, en hoe Philip de gevoeligheden met professionalisme aanpakte. De toenmalige First Lady van de Verenigde Staten woonde op het koninklijke jacht Britannia een diner bij naar aanleiding van de vijftigste verjaardag van de landing in Normandië: 'Prins Philip, een gepolijste gesprekspartner, verdeelde zijn tijd voorzichtig tussen mij en de vrouw aan zijn andere zijde, Hare Majesteit koningin Paola van België. Hij pauseerde letterlijk tussen twee happen door, draaide zijn hoofd van haar naar mij en weer terug terwijl hij praatte over zeilen en de geschiedenis van de Britannia.'²

'Tot in het graf zijn koningen minder vrij dan de gewone burgers. Zij behoren de Staat toe', vatte Leopold III zijn levensloop samen. 'De publieke opinie kijkt door een vergrootglas naar alles wat prinsen doen: is hij een goede leerling, dan neemt men hem voor een *Pic de la Mirandole*, maar als hij een slecht cijfer krijgt, fluistert men dat hij een grote nul is. Later zal men hem met dezelfde overmaat een rokkenjager of een asceet noemen', stelde de vierde koning der Belgen raak. 'De bevolking zou prinsen moeten zien zoals zij zijn, en niet altijd in de superlatief.'³ Aan het Belgische hof had Leopold tante prinses Henriette, een zus van koning Albert I, eerder al een gelijkaardige verzuchting in haar dagboek opgetekend: 'Het is zo dat men de deugden van prinsen niet kan toegeven en dat men zo gemakkelijk het kwade gelooft!'⁴ Zelfs prins Philips kleinzoon William noemt het 'verbazingwekkend' dat zijn grootmoeder de Queen, met haar zestig jaar lange

staat van dienst, 'er nooit onderdoor is gegaan.' 'Ze geeft niets om de roem, dat is zeker. Dat is niet waar de monarchie om draait. Het is een voorbeeldfunctie. Het is je plicht doen, zoals zij zou zeggen. Het gaat erom je positie aan te wenden ten goede. Het land dienen – dat is wat altijd en overal centraal staat.' Zelf geeft de jonge troonopvolger toe dat hij graag met een gewone sterveling zou willen ruilen, in plaats van als erfgenaam ervan het gewicht van 's werelds meest beladen kroon te moeten torsen: 'Ik probeer er niet aan te denken, als ik eerlijk mag zijn. Terwijl ik met mijn helikopter door de bergen van Wales vlieg (prins William werkt als reddingspiloot, md) probeer ik wanhopig hard om er niet aan te denken. Dat kan wachten tot ik ouder ben.'⁵ Laurents eigenste broer bediende zich tijdens zijn twintigerjaren van een gelijkaardige uitlaatklep: 'Op mijn motor, met mijn helm op, herkent niemand me', liet kroonprins Filip zich bijna een kwarteeuw geleden ontvallen.⁶

De tendens helt de afgelopen twintig jaar bovendien steeds verder over naar het genadeloos bekritisieren van de monarchie, zeker in België. Leden van de koninklijke familie lijken nauwelijks nog iets goeds te kunnen doen, en worden aan een niets ontziende scrutine onderworpen. In het debat over het nut en de toekomst van de monarchie hoor ik echter zelden degelijk onderbouwde argumenten voor de afschaffing ervan, argumenten met een legitiem draagvlak of die berusten op gezond verstand. De discussie vervalt al te vaak in platte volksverlakkerij. De verontwaardiging over de kost van het vorstenhuis is al te flauw: welke staatsvorm een land ook heeft, iemand moet het leiden, en een republiek kost eveneens handenvol geld – niet in het minst omdat er om de zoveel jaar peperdure verkiezingen moeten worden uitgeschreven. In mijn thuishaven Ierland staat een ceremoniële president aan het hoofd die nog minder in de pap te brokken heeft dan de koning in België, en hier wordt ook druk gemopperd over zijn of haar loon dat vrij buitensporig heet te zijn voor het doorknippen van lintjes en bezoeken van bejaardentehuizen. Maar de vaak gratuite aanvallen op de koninklijke familie zijn veel bijtender en persoonlijker, ondanks hun levens in dienst van het volk waarvan een deel hen beschimpt en aan de schandpaal nagelt.

In deze generatie zijn dan ook heel wat royals die geen directe troonopvolgers zijn, hun heil in het buitenland gaan zoeken om zo een wat vrijer en normaler leven te kunnen opbouwen. De twee jongere broers van Willem-Alexander van Nederland verblijven al jaren-

lang in Londen en Brussel, prinses Madeleine heeft Zweden ingeruild voor New York, Märtha Louise van Noorwegen is naar Engeland verhuisd, zodat haar drie dochters er anoniem school kunnen lopen. Prinses Christina, de jongste zus van de Nederlandse koningin Beatrix, heeft de afgelopen veertig jaar vooral in New York en Londen gewoond, waar ze zangles geeft. 'Ik kan daar een nummer zijn', vertelt ze. 'Dat kan ik logischerwijs in Nederland niet. Het is gewoon niet anders. Dat vind ik ook niet erg, maar het is wel prettig om een nummer te *kunnen* zijn.'⁷

Een Nederlandse collega vroeg mij, na het Congoschandaal van prins Laurent, meermaals onbegrijpend waarom die, in navolging van zovele buitenlandse royals, ook geen eigen leven buiten de landsgrenzen heeft opgebouwd, weg van het hof waar hij toch niets te betekenen heeft. Laurent is op vele vlakken een uitzondering. In geen enkel ander koninkrijk of prinsdom eist de twaalfde in lijn voor de troonopvolging zo'n prominente plaats op, laat staan dat zijn leven gesubsidieerd wordt door de overheid. Tegenover die dotatie staat dat hij gebonden is aan de plichten en beperkingen van de stiel, hoewel hij zeer gemakkelijk in de anonimiteit zou kunnen opgaan en een boeiend bestaan naar keuze zou kunnen hebben opgebouwd, zoals zijn neef Amedeo en nicht Laura, die vijf en zes plaatsen dichterbij de troonsopvolging staat, of zoals zijn tantes Marie-Christine en Esmeralda. Het zou een logische stap lijken, zeker omdat Laurents leven net nagevoelbaar werd door de kwalen van het instituut waarin hij geboren is, en omdat de pers hem vaker dan zijn toch al veelbelaagde familie al jarenlang onvermoeibaar aan de degen rijgt, zijn dotatie in vraag stelt, en zijn privé- en professionele leven uitspit op zoek naar onfrisse zaken. Prins Constantijn en prinses Laurentien van Nederland, die al ruim tien jaar in Brussel wonen en werken, hebben zich in een privégesprek ooit laten ontvallen dat zij vinden dat er in de Belgische pers een ware heksenjacht woedt op Laurent, en bij uitbreiding ook op zijn broer Filip.

De recente exodus van minder belangrijke royals naar anoniemere oorden hangt echter ook samen met het streven van de meeste koninklijke families naar een evenwichtiger balans tussen hun openbaar leven en een persoonlijk gezinsgeluk. Die evolutie heeft enkel aan belang gewonnen sinds aan de verschillende hoven vrijwel enkel nog burgermeisjes hun intrede maken, die niet zijn opgegroeid met het klappen van de aristocratische zweep en die er, ook nadat ze in een erg

publiek vorstelijk huwelijksbootje zijn gestapt, op staan een privé-leven te behouden. De relatie tussen de Britse prins William en Catherine Middleton, en vooral de tijd die het paar na hun huwelijk gegund wordt om een gezinsleven uit te bouwen, is daar een schoolvoorbeeld van. Helaas bestaat dat evenwicht aan het Belgische hof te weinig. Het landsbelang en de traditionele geplogendheden staan er nog steeds voorop, met bijzonder gestoorde familiale relaties en soms onbestaan-de onderlinge communicatie tot gevolg.

Bij Laurent heeft dat geresulteerd in het gedrag dat hij als bijna vijftigjarige volwassen man al een leven lang tentoonspreidt: een kinderlijke hunkering naar aandacht en erkenning, en onverdoken, publieke aanvallen op zijn familie en hun entourage. 'Ik ben geen psycholoog, maar...' vielen alle getuigen voor dit boek elkaar bij, wijzend op de trauma's en mentale letsels die de prins plagen. Dat Laurent tobt en met depressies worstelt, is bekend. Albert en Paola hebben, rechtstreeks en onrechtstreeks, te gepasten tijde psychiaters op hun jongste zoon losgelaten. Omdat we de conclusies van die onderzoeken en gesprekken, mede vanwege het beroepsgeheim, naar alle waarschijnlijkheid nooit zullen kennen, en om de psyche van de prins en dus zijn turbulente, chaotische handel en wandel beter te begrijpen, heb ik zelf twee gevalsstudies van Laurent laten maken, één door een psychologe, één door een psychiater, die geheel los van elkaar aan hun conclusies hebben gewerkt. Ze stemden wonderwel op elkaar af, en die erg waardevolle resultaten hebben mij toegelaten Laurent en zijn gedrag ook vanuit psychoanalytisch standpunt te vatten en hebben zo mijn portrettering van hem ondersteut. Met die professionele benadering tracht het boek een meer coherent beeld te vormen van de ontelbare tegenstrijdigheden in het karakter en de levensloop van Laurent, in een poging ze beter te begrijpen, of ze te verklaren. De mensen die deze taak op zich hebben genomen zijn professor Stefaan Lievens, doctor in de psychologische wetenschappen, ere-gewoon hoogleraar aan de universiteit van Gent en auteur van talloze nationale en internationale publicaties over zijn vakgebied, en mevrouw Marie McDonagh, een van de meest gerenommeerde psychotherapeuten in het westen van Ierland. De keuze voor mevrouw McDonagh was waardevol omdat zij vooraf geen enkele kennis – en dus ook geen enkel vooroordeel – over prins Laurent of de Belgische koninklijke familie had, zodat zij een bijzonder onafhankelijke case study, gebaseerd op enkel feiten en de bestudering van zijn gedrag en levensloop, heeft kunnen afleveren. Ik

wil nogmaals onderlijnen dat de conclusies van zowel professor Lievens als mevrouw McDonagh erg gelijk liepen. Het is een ongebruikelijke werkwijze, maar ze is niet uniek. Penny Junor, die al dertig jaar lang over de Windsors publiceert, werkt voor haar boeken samen met psychologen om de moeilijke dynamiek in het gezin van prins Charles en wijlen prinses Diana, en de impact ervan op de psyche en het karakter van de vroegere echtelieden en op hun twee zonen, met meer kennis van zaken te kunnen doorgronden. Tenslotte zijn leden van een vorstenhuis ook maar mensen. Dit boek gaat over Laurent, de mens achter de titel waarvan hij zich nooit heeft weten los te maken.

Om zijn leven binnen het instituut van de monarchie zo doeltreffend mogelijk te kaderen, tracht ik door de hoofdstukken heen ook uit te leggen hoe het hof werkt, wie en wat er speelt, en wat de neerslag daarvan is op de hoofdrolspelers. Een volledig hoofdstuk over de wel erg vooraanstaande rol van het geloof aan het hof, en de invloed die kardinaal Suenens op koning Boudewijn uitoefende, lijkt mij geen overbodige luxe om de lezer terdege onder te dompelen in de leefwereld van de familie, om het klimaat te schetsen waarin Laurent opgroeide en dat hem tot vandaag tekent. Ik kijk ook af en toe naar de buitenlandse hoven, om de buitengewone positie van Laurent aan het Belgische hof te benadrukken. En ik plaats de prins in de context van zijn roemruchte stamboom: heel wat van zijn wedervaren kwam, soms verschillende keren, al eerder voor in de geschiedenis van het vorstenhuis. Het is symptomatisch voor een koninklijke familie die dezelfde fouten maar blijft herhalen, en moeite heeft om zichzelf de 21ste eeuw binnen te loodsen. Enkel het gezin van prinses Astrid lijkt daarin te slagen; de andere royals lijken vaak in een tijdsmachine te zijn blijven haperen.

Tot slot was het zeer gemakkelijk geweest om de prins te ridiculiseren of te veroordelen – stof genoeg. Ik hoop dat ik erin geslaagd ben daar in een wijde boog om heen te lopen. Wat mijn aanvankelijke oordeel over de man ook was, het blijft aan de lezer om een oordeel over hem te vellen. Ik probeer de neutrale boodschapper te zijn. Ik heb dan ook enkel geschreven waar ik zeker van weet dat het klopt, al verwacht ik dat Laurent, als hij al op het boek reageert, mij van onwaarheden zal verdenken. Ik heb hem rechtstreeks opgebeld om hem de kans te bieden zijn kant van het verhaal te doen. Daags nadien kreeg ik een telefoon terug van zijn adviseur Georges Vanlerberghe, die stelde dat 'ik van de prins zou horen' als hij eerst het manuscript mocht lezen voor

het gepubliceerd werd. Ik ben daar niet op ingegaan om mijn onafhankelijkheid te vrijwaren.

In plaats daarvan heb ik de beproefde methode toegepast, en ben ik gaan praten met politici, journalisten en intimi van prins Laurent en prinses Claire. Verhalen die ik niet aan de werkelijkheid kon toetsen, hebben het boek niet gehaald, en vandaar dat ik bepaalde mensen die eerder uitgebreid de media hebben gehaald, zoals de kleurrijke Noël Vaessen, de ex-adviseur die Laurent meesleurde in het Marine-proces, als bron heb genegeerd. Zijn verklaringen zijn altijd smeug, maar zeker niet altijd even waar en soms ingegeven door wraakzucht. Uit de mond van Laurents ex-leerkracht Rudy Bogaerts heb ik enkel die verklaringen geciteerd, die ook door andere getuigen met wie ik gesproken heb, bevestigd konden worden. Zijn complottheorieën en randverhalen hebben geen plaats in een boek dat beoogt evenwichtig, eerlijk en waarheidsgetrouw te zijn.

Het resultaat is een journalistieke biografie – een historisch, waterdicht werkstuk zal pas binnen vele tientallen jaren mogelijk zijn, wanneer alle archieven zich openen – van prins Laurent die zich afvraagt wie de man is, waarom hij de pels in de luis van het paleis geworden is, en hoe het tot zo'n openlijke, in de geschiedenis van het zo discrete vorstenhuis weinig eerder vertoonde breuk met zijn familie is kunnen komen.

*Eanach Mhic Dheirg,
Gaillimh agus Cuan Mó,
Mí Iúil 2012*

De avonturen van Laurent in Congo en Angola

*'Ik heb in het verleden zoveel gegeven.
Ik heb het punt van verzadiging bereikt.'*

LAURENT

Ik vind dat het nu genoeg is, oké? Via mijn man kwetsen jullie ook drie kinderen. Die insinuaties zijn vals. Dus nu, als niemand nog vragen heeft over dit project, gaan we onmiddellijk naar de containers.⁸ De uitval van prinses Claire, met brekende stem, was *du jamais vu* in de annalen van het Belgische vorstenhuis. Op 6 december 2011 greep ze tijdens een persconferentie van de Stichting Prins Laurent met tranen in de ogen naar de microfoon om een einde te maken aan de stroom aan kritische vragen die Laurents privéleven viseerden. De massaal aanwezige media hadden weinig belangstelling getoond voor de lancering van zijn nochtans lovenswaardige initiatief, dat daklozen en hun huisdieren tijdens de barre wintermaanden te slapen zou leggen in werfcontainers nabij het Brusselse Centraal Station. De enigszins verbouweweerde perslui applaudisseerden zelfs kort om de moed van de prinses, die haar even verwonderd kijkende man bij de mouw trok richting nachtverblijven. Nadat ze acht vaak turbulente jaren in het openbaar de verpersoonlijking van discrete waardigheid had neergezet, was de impact ervan op haar kinderen de aanlei-

LINKS Prinses Claire steunt prins Laurent op een persconferentie van zijn stichting voor dierenwelzijn, enkele dagen na een vernietigende RTBF-reportage: 'Ik vind dat het nu genoeg is.'

ding geweest om uit haar rol te stappen. In de nasleep van een voor Laurent vernietigende RTBF-reportage die het einde van zijn annus horribilis nog erger gemaakt had, had hun zevenjarige dochtertje Louise bij hen thuis op Villa Clémentine in een krant gelezen over '*la face cachée du prince Laurent*'. Het niet-begrijpende prinsesje had haar moeder gechoqueerd met de vraag: 'Wat is de verborgen zijde van papa?'

Het beeld uit 2011 dat Kathy Pauwels, de presentatrice van het vtm-programma *Royalty*, die de koninklijke familie in die hoedanigheid dag in dag uit volgt, is bijgebleven, is dat van de entree van de prins op het huwelijk van Albert II van Monaco met Charlene Wittstock, op 2 juli 2011 – dag op dag 52 jaar na de ooit even rumeurige echtverbintenis tussen Albert II van België en Paola Ruffo di Calabria. Hun jongste zoon struikelde die middag bij het binnengaan van het prinselijk paleis in Monte Carlo voor de lenzen van de verzamelde wereldpers, en viel voor de voeten van prinses Claire. Het was Laurents eerste publieke optreden in maanden. 'De val die hij maakte op de rode loper op het huwelijk in Monaco vond ik wel symbolisch: het was het jaar van de val – of de ontmaskering – van Laurent', meent Pauwels. Verbaasd over de schier eindeloze reeks schandalen die dat jaar hadden getekend, en de openlijke breuk met zijn familie die erop volgde, was ze niet: 'Hij heeft geen rol van betekenis, maar als je hem, zoals wij, al tien jaar volgt, wist je dat hij een soort tijdbom was die ooit zou ontploffen, een kruik die maar zo lang te water kon gaan tot ze barst. En dat is dit jaar gebeurd', zei ze enkele dagen voor het traditionele kerstconcert op het koninklijk paleis, dat Laurent en Claire voor het eerst in mensenheugenis niet zouden bijwonen.

2011 kondigde zich al in februari slecht aan: op Valentijnsdag werd Laurents Fiat Punto Abarth ter hoogte van de Brusselse Vleurgattunnel, waar vijftig de maximumsnelheid is, geflitst tegen 82 kilometer per uur. De prins moest zijn rijbewijs meteen aan de agenten van de lokale politie Brussel Hoofdstad-Elsene afgeven. Daags nadat de Vlaamse dagbladen over proces-verbaal nummer 437.181-2001 hadden bericht, was het de beurt aan de Franstalige pers. Pierre Nizet van de SudPresse-krantengroep wist te melden dat Laurent enkele maanden tevoren een smak geld bij de Franse politie had moeten neertellen om te vermijden dat zijn wagen in beslag werd genomen. Hij had op een autosnelweg, met een verstijfde prinses Claire in de passagierszetel, het gaspedaal zo diep ingedruwd, dat de agenten het voertuig meteen

wilden confisqueren. 'Ik weet waarvoor u belt, maar ik kan niets zeggen', wimpelde Laurent de journalist af. 'Hoe dan ook, uw Vlaamse collega's hebben al dwaasheden over mij geschreven.'⁹

Twee dagen later smulde krantenlezend België al van een andere kluif, toen *De Morgen* uitpakte met de 'lichte paniek' die de prins veroorzaakt onder het cabinepersoneel van Brussels Airlines 'telkens als zijn naam op de passagierslijst opduikt'. In april 2010, op een vlucht van Brussel naar Stockholm, waar hij de huwelijksceremonie van kroonprinses Victoria zou bijwonen, had Laurent geprobeerd zich op zijn rang en titel te laten voorstaan, en zich over het algemeen misdragen. Met een goedkoop ticket op zak, had hij zichzelf een comfortabel zitje in businessclass uitgezocht. Nadat een stewardess zijn instapkaart had bekeken, wou Laurent pas na enkele minuten en een tirade over een '*manque de professionalisme*' zijn plaats innemen. 'Hij kiest altijd voor goedkope b.light-tickets. Als hij aan boord komt, eist hij een plek op in businessclass of, bij wijze van compromis, in b.flex', aldus een lid van het cabinepersoneel in de krant. 'Want, redeneert hij, hij is nu eenmaal prins, en: het is altijd zo geweest.' Al van in de tijd van Sabena. Toen reisden de prinsen blijkbaar gratis en kregen ze een vipbehandeling. Het lijkt niet echt te lukken om de prins duidelijk te maken dat tijden veranderen. Tijdens de vlucht had Laurent nog meer problemen uitgelokt: 'Nu wilt u ons ook nog doen betalen of wat?' had hij de stewardess aan het karretje met versnaperingen toegeroepen. Het incident escaleerde toen een aantal Zweedse passagiers, niet vertrouwd met 'het fenomeen Laurent' – zoals *De Morgen* gekscheerde – eiste dat ook zij hun drankjes dan maar gratis kregen. 'Een van hen zei: "Zet het mijne op de rekening van die man daar." Gaandeweg begonnen steeds meer mensen een attitude aan te nemen van: als hij niet moet betalen, waarom wij dan wel? Het was een behoorlijk vermoeiende vlucht.'¹⁰

Het scenario herhaalde zich enkele maanden later toen Laurent aan boord klom na een vakantie in zijn tweede thuisland Italië, dit keer met zes b.flex-tickets – voor het hele gezin en een kindermisje – in de hand. Om een nieuwe scène te vermijden, protesteerde de crew niet toen het gezelschap meteen businessclass opzocht. 'Dat is absoluut niet waar', verdedigde de prins zich op het vtm-nieuws, eraan toevoegend dat 'men daar tien keer op terugkomt. Ik ben het omgekeerde van dit.'¹¹ Premier Yves Leterme was in de Kamer intussen al geïnterpelleerd over Laurents vermeende attitude, en had publiekelijk afstand genomen van zijn gedrag: 'De handelingen van prins Laurent vallen

niet onder de verantwoordelijkheid van de regering, maar mocht het kloppen wat in de media is verschenen, betreurt ik dit ten zeerste. (...) Het is geen correct gedrag.¹²

Uiteraard was dit geen wereldschokkend nieuws. Voor de meeste Belgen was dit slechts *vintage* Laurent, zoals het enfant terrible van Laken al ruim een decennium lang de pers bleef halen: snelheidsovertredingen, geldhistories en arrogante uitbarstingen, die in de media steevast 'fratsen' gingen heten. Christian Laporte van *La Libre Belgique* toonde weinig begrip voor de prins, en bracht zijn eigen reis met prinses Astrid, enkele weken eerder, in herinnering. De Franstalige journalist was met de dochter van het vorstenpaar meegereisd naar India, waar ze het werk van de Damiaanactie onder de aandacht bracht. Astrid was tijdens de urenlange vlucht naar New Delhi gewoon bij de journalisten in *economy* blijven zitten, ook al waren er vooraan in het vliegtuig businesszitjes vrij. 'Ik ben nogal kritisch tegenover Laurent omdat ik denk dat het noodzakelijk is. Je zou allerlei zaken kunnen blijven tolereren, maar dat kan niet. Wat die vliegtuigen, en elders, betreft: het is niet omdat je prins bent dat je in de GB iedereen voorbij mag steken om meteen naar de kassa te gaan. Ik vind toch dat je je, wanneer je de zoon van een koning bent en een publieke rol in de samenleving speelt, aan bepaalde regels moet houden en zelfs een voorbeeld moet zijn. Die voorbeeldfunctie is toch iets belangrijks, des te meer aangezien de prins een dotatie krijgt. Je moet heel aandachtig overwegen wat je zegt en welke verklaringen je aflegt, omdat de toekomst van de monarchie meespeelt.'

Vijf weken na de Brussels Airline-episode, zou Laporte een van Laurents 'fratsen' tot een staatszaak verheffen.

*'Een van de meeste briljante architecten van Europa',
een professor tropische bosbouw, de joodse advocaat
en de raadsman van Delphine Boël*

Op 15 maart 2011 kwam Laurent – in businessclass – met een Air France-vlucht uit Parijs aan op de Internationale Luchthaven N'djili van Kinshasa, de hoofdstad van het onmetelijke Afrikaanse rijk dat zijn grootoom Leopold II had gekoloniseerd. Koning Albert had, na overleg met zijn kabinetschef Jacques van Ypersele de Strihou en Ghislain D'Hoop, hoofd van het departement Buitenlandse Betrekkingen van het paleis, zijn zoon verboden naar Congo te vertrekken. Toen de

vorst een jaar eerder samen met koningin Paola de viering van de halve eeuw Congolese onafhankelijkheid had bijgewoond, had de regering pas haar fiat daartoe gegeven na maandenlange discussies en afwegingen. Er werd immers gevreesd dat Alberts aanwezigheid geïnterpreteerd zou kunnen worden als een legitimatie van het omstreden bewind van president Joseph Kabila. Ontslagnemend premier Leterme, die was ingelicht over de plannen van Laurent, had hem in een brief gevraagd de reis uit te stellen. Ook de liberale kopstukken en zijn persoonlijke vrienden Herman De Croo en Armand De Decker hadden hem de verplaatsing ten stelligste afgeraden. De Croo was amper enkele dagen terug van een officieel verblijf in Congo, toen hij telefoon kreeg van de prins: 'Mijn advies was niet positief. Ik zei: "U moet toch opletten dat men u niet manipuleert, dat men uw hoedanigheid niet gebruikt", waarop de prins antwoordde: "Ja maar, ik ga daar totaal privé naartoe, ik doe geen interviews, ik doe niets." Ik zei: "Desalniettemin, u bent een personage, ik zou het niet doen." (...) Mijn advies was niet gunstig, maar ik ben geen voogd, hé.'¹³

De prins vatte het voornemen van de reis op na een ontmoeting met Olivier Kamitatu Etsu, sinds 2007 de Congolese minister voor Planning en stichter van de partij l'Alliance pour le renouveau au Congo. Kamitatu werd geboren in Brussel en groeide op nabij Libramont, waarna hij naar het geboorteland van zijn ouders terugkeerde en er in de politiek stapte. In de herfst van 2010 werd hij op een Brusselsese conferentie over het ondernemingsklimaat in Congo door meester Pierre Legros voorgesteld aan prins Laurent. Legros was in 2007 aangesteld als vereffenaar van het KINT, het prinselijke milieu-instituut dat na het marineproces de boeken moest neerleggen, en trad sindsdien op als juridische raadgever van de vzw GREC (Global Renewable Energy & Conservation Trust), Laurents nieuwe privé-stichting. Kamitatu was een 'persoonlijke vriend'¹⁴ van Legros, en de minister maakte van het onderonsje gebruik om de prins naar Congo uit te nodigen.

Meester Legros legt uit waarom Laurent de veto's van de koning en de regering naast zich neerlegde: 'Met de ontmoetingen die ter plekke al geregeld waren, was het quasi onmogelijk om de reis te wijzigen of uit te stellen. Hou ook rekening met het strikte privé-karakter van de reis. Ik geloof echt dat het onze Afrikaanse vrienden diep beledigd zou hebben. Ze zouden overigens het doel van die wijziging niet begrepen hebben.'¹⁵ Pierre Legros stapte als raadsman van het GREC mee het

vliegtuig naar Kinshasa op. Daar het een privéstichting is, moet de vzw zichzelf financieren via het binnenrijven van projecten die te maken hebben met de doelstelling ervan: het promoten van hernieuwbare energie en duurzame ontwikkeling. Het vijfdaagse verblijf in Congo werd dan ook uitgelegd als een studiereis om ter plaatse potentiële projecten te inspecteren. De prins wilde er ook mogelijkheden voor herbebossing bekijken. Het ter ziele gegane KINT had al soortgelijke programma's begeleid in de Sahara-landen Libië en Mauretanië.

Tot aan de Congoreis van prins Laurent, waarna hij op de ene leugen na de andere werd betrapt, stond Pierre Legros aangeschreven als een gerespecteerde jurist met een even lange als indrukwekkende staat van dienst. Herman De Croo, die hem sinds hun gezamenlijke studententijd al zo'n vijftig jaar goed kent, omschrijft hem als 'een uitmuntende advocaat'.¹⁶ Legros studeerde aan de Université libre de Bruxelles af als doctor in de Rechten en licentiaat in de Criminologie, en begon daarna aan diezelfde universiteit les te geven. Hij werd ook geïnstalleerd als stafhouder van de Franse Orde van Advocaten bij de Balie van Brussel. Gedurende zijn carrière verwierf hij veel ervaring met Afrika, en met Congo in het bijzonder: in 1992 stond hij mee aan de wieg van Advocaten Zonder Grenzen, een ngo die juridische bijstand biedt aan mensen wier rechten in hun eigen land niet worden gerespecteerd. Ook al stond de organisatie in de tweede helft van de jaren '90 nog in de kinderschoenen, ze begon meteen advocaten op te leiden voor het Rwanda-tribunaal, dat de aanzetters van de volkerenmoord berechtte. In de daaropvolgende jaren ontplooipte Advocaten Zonder Grenzen een netwerk in het gehele zwarte continent, en werd ook actief in Kosovo, de Palestijnse Gebieden, Nepal en Colombië.

Pierre Legros werkte voort voor George Forrest, de Belgische ondernemer die in Congo een immens industrieel imperium heeft opgebouwd. Het liberale zwaargewicht Louis Michel, wiens zoon Charles stage liep op het advocatenkantoor van Legros, werd eveneens een tevreden klant. Tijdens Michels ambtsperiode als Europees Commissaris voor Ontwikkeling en Internationale Hulp trok hij met Legros als raadsman verschillende keren met succes ten strijde tegen Congo-lezen die zijn reputatie besmeurden. Maar Michel verkeerde in veracht gezelschap: Legros nam twee jaar lang ook de verdediging van Jean-Pierre Bemba op zich, de rebellenleider en later een van de vice-presidenten in de Congolese overgangsregering van Joseph Kabila. Twee jaar nadat Bemba de presidentsverkiezingen verloren had van

Kabila, werd hij in 2008, wegens oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid, aangehouden na een bevel van het Internationaal Strafhof in Den Haag, waar Pierre Legros tevergeefs zijn voorwaardelijke invrijheidstelling ging bepleiten.

Meester Legros vertegenwoordigde onder anderen ook onderzoeksrechter Jean-Claude Leys, van de KB Lux-fraudezaak, en de Waalse socialist Patrick Moriau. Pierre Legros leidt een Brussels advocatenkantoor samen met niemand minder dan de socialistische éminence grise – en medevrijmetselaar – Roger Lallemand, als een van de twee indieners van de abortuswet, ooit de kwelduivel van koning Boude-wijn. Diens broer en opvolger had in 2002 de grootste moeite met de wens van de regering om Lallemand tot minister van staat te verheffen: ‘U mag mij alles vragen, maar niet dit’, protesteerde Albert II tegen het besluit.¹⁷ Voor de koning vertegenwoordigt het advocatenkantoor nog een nare angel: Legros is ook de raadsman van Delphine Boël, de buitenechtelijke dochter met wie hij alle contact verbroken heeft.

Naast de advocaat, reisden nog drie mannen in het kielzog van de prins naar Kinshasa.

De eerste was Jean-Louis Doucet, professor Tropische Bosbouw van de Agro-Bio Tech in Gembloux, een faculteit van de universiteit van Luik. Doucet dwingt wijd en zijd respect af om zijn enorme kennis over de Centraal-Afrikaanse regenwouden.

Behalve Doucet reisde ook Maurice Kanah mee, volgens Herman De Croo ‘een van de briljantste architecten in Europa’. De Milanees is gespecialiseerd in restauratie en hergebruik van industriële gebouwen, die hij ombouwt volgens en uitrust met de laatste vernuftigheden inzake hernieuwbare energie. Zijn bureau K-Consult Engineering heeft kantoren in Milaan en Rome, én hij zetelt in een commissie over stadsplanning en huisvesting van het Italiaanse ministerie van Infrastructuur en Transport. Kanahs expertise sloot naadloos aan bij Laurents ecohuis, het paradepaardje van het GREC aan de Brusselse Aarlenstraat, net zoals professor Doucets aanwezigheid perfect in het herbebossingsplaatje paste.

Een minder ecologisch te verantwoorden reisgezel was David Chijner, een zakenadvocaat aan de balies van Parijs, Engeland en Wales, die zijn tijd verdeelt tussen de Franse en de Britse hoofdsteden. Chijner is een partner van het Parijse advocatenkantoor Fried Frank met een duizelingwekkend cv en dito reputatie: hij studeerde in Florence,

Canterbury en Parijs en spreekt naast Frans en Engels ook Hebreeuws, Nederlands, Italiaans en Duits. Het vakgebied van de Jood zijn de zogeheten *mergers & acquisitions*, fusies en overnames van bedrijven in moeilijkheden. Hij was betrokken bij het merendeel van de herstructureringen en risicovolle overnames in Frankrijk, en adviseert enkele Amerikaanse en Europese beleggingsfondsen en banken ter zake. Chijner is gespecialiseerd in complexe gevallen met een internationaal element, al dan niet in de context van pre-insolventie – dus vóór een bedrijf het bankroet moet aanvragen. Interessant: zijn curriculum vermeldt dat Chijner ook ‘regelmatig potentiële opkopers adviseert met betrekking tot overnames, met inbegrip van mogelijke doelen die uit een faillissement zijn voortgekomen’.¹⁸ Het prijskaartje voor zijn internationale prestige en vakbekwaamheid is navenant: de Israëliër rekent duizend euro per uur aan. De Congoreis was overigens niet de enige gelegenheid waarbij prins Laurent de welbekende raadsman in de arm nam: hij had ook voor het Libische luik van zijn activiteiten een beroep willen doen op Chijner. ‘Als je in Libië je rechten wil doen gelden, moet je toch geen Joodse advocaat nemen,’ had Herman De Croo de prins gezegd. ‘Ze gaan die daar nooit binnen laten.’ ‘Ach ja, daar had ik niet aan gedacht,’ moest Laurent toegeven.

‘Wij hebben hem ontvangen als een vriend’

Nadat het erg diverse gezelschap in Kinshasa was geland, checkten ze voor drie nachten in le Grand Hôtel in, in een residentiële wijk aan de Congorivier. Hotelrekening en de vluchten van de vijf heren werden vereffend door president Joseph Kabila. ‘GRECT heeft de reis niet betaald, eenvoudigweg omdat de vzw daar de middelen niet voor heeft,’ zegt Etienne Davignon, bestuurder van de stichting. ‘De Congolese autoriteiten betaalden alle onkosten van Laurent ter plaatse. De reis kwam er op uitnodiging van Olivier Kamitatu.’¹⁹ Een uur nadat ze hun koffers hadden neergeploft, werden de prins en zijn entourage verwacht op een diner met het kruim van *the president’s men*: gastheer Kamitatu zelf, die de prins in de daaropvolgende dagen zou begeleiden; Antoine Ghonda Mangalibi, een van president Kabila’s twee reizende ambassadeurs; en Gustave Beya Siku, directeur van het Kabinet van het Staatshoofd. Een fraai welkomstcomité voor een studiereis die ‘totaal privé’ was. Tussen 15 en 19 maart ontmoette de prins onder meer nog Kabila zelf; minister van Landzaken Maj Kisimba Ngoy;

viceminister van Landbouw Gentiny Ngobila Mbaka; generaal François Olenga, een vertrouweling van de familie Kabila; vicegouverneur van Bas-Congo Deo Nkusu; en de populaire gouverneur van Katanga Moïse Katumbi, 'de Afrikaanse Obama' voor zijn aanhangers. 'De veiligheid van de prins is goed verzekerd geweest en hij is uiteraard ontvangen geweest als een vriend', zegt minister van Communicatie Lambert Mende Omalanga. 'In juni is koning Albert II als vriend naar ons gekomen en dat bezoek werd zeer gewaardeerd. Wij hebben Laurent ontvangen als de zoon van een erg gerespecteerde vriend. Het is de tegenovergestelde houding die een incident waard zou zijn geweest.'²⁰

Het laatste luik van de reis voerde de prins en zijn gevolg naar de stad Lubumbashi, te midden van de rijke mijnen van de provincie Katanga. Hij was er de gast van George Forrest, de niet onbesproken zakenman achter het gelijknamige imperium, dat actief is in de ontginning van onder meer koper en kobalt, infrastructuurwerken, cement- en voedingsindustrieën en de luchtvaartindustrie. Forrest, een Belg met Nieuw-Zeelandse wortels, is tevens de voorzitter van het Luikse wapenbedrijf New Lachaussée. De schatrijke ondernemer stelde zijn Gulfstream IV-privéjet ter beschikking van Laurent: 'We doen dat vaak met mensen die ons bezoeken. Het is een kwestie van veiligheid', aldus een woordvoerder van de Groupe Forrest.²¹ Ook Legros noemde dit de normale gang van zaken: 'Ik ben de advocaat van meneer Forrest. Als ik in Congo ben, stelt hij heel vaak zijn privévliegtuig te mijn beschikking. Nu was dat ook zo.'²² De industrieel betaalde ook de overnachting in het Grand Karavia-hotel, waar de prins zijn hoofd te rusten legde in de presidentiële suite, omdat het gezelschap de rekening van 7000 euro niet met hun visa-kaarten zou hebben kunnen vereffenen.

Het tweede bezoek op de eerste dag van het bijzonder goedgevulde reisprogramma bracht de prins naar het IBI-village-project, 150 kilometer ten oosten van Kinshasa. In het RTBF-programma *Afrik'Hebdo* had een reportage over bezieler Olivier Mushiete Laurents aandacht gegrepen. Mushiete, een traditionele leider van het Batéké-plateau die aan de ULB afstudeerde als landbouwingenieur, is de eerste privé-investeerder in Afrika die onder het Kyoto-protocol de toestemming kreeg om carbonkredieten te verkopen. Door duizenden hectare aangetast land opnieuw aan te planten met inheemse fauna als acacia's en maniok, wil Mushiete een koolstofput creëren om de opwarming van

de aarde tegen te gaan. Westerse landen die het project, dat een grotere rurale ontwikkeling van het gebied beoogt, financieren, kunnen van de zakenman dan carbonkredieten kopen waarmee ze hun eigen CO₂-uitstoot kunnen verhogen. Na de uitzending wilde de prins, die vond dat IBI-village perfect aansloot bij de doelstellingen van het GRECT, het project het koste wat het kost bezoeken. De projectleider nodigde Laurent, net als alle andere bezoekers, uit om een boompje te planten. 'Op een symbolische plaats, die de savanna domineert en waar alle toegangswegen samenkomen, heeft de prins een *mwenge* geplant, een soort die bijzonder gewaardeerd wordt. Voortaan zal de rotonde "Prince Laurent de Belgique" heten', aldus Mushiete, die het bezoek als een heuse opsteker voor IBI-village en de boeren uit de omgeving ervoer.²³ Professor Tropische Boskunde Jean-Louis Doucet bleef overigens op het Batéké-plateau achter om het project te kunnen bestuderen.

'Dat geld moet ergens vandaan komen'

Architect Maurice Kanah kwam volgens Pierre Legros daags nadien aan zet, toen ze zich begaven naar de elektriciteitscentrale bij de Ingadammen in de Nkokolo-vallei. Die dammen liggen aan, berekend qua volume, 's werelds grootste watervallen, en de huidige infrastructuur zal met de Grand Ingadam mogelijk worden uitgebreid tot de grootste waterkrachtcentrale op aarde. Legros beweerde dat de groep zich ervan wilde gaan vergewissen of de bestaande centrale de kleine dorpjes langs de machtige Congorivier met elektriciteit bevoorraadde. Zo niet, dan zou Kanah mini-elektriciteitscentrales op basis van zonne-energie kunnen installeren. In de zakelijker klinkende motivering van dit bezoek zag de advocaat geen graten: 'Zonnepanelen kosten geld. Huizen met hernieuwbare energie ook', verwees Legros naar het eco-huis van Laurent, dat door het GRECT wordt gefinancierd. 'Dat geld moet ergens vandaan komen.'²⁴ Hij ontkende niet dat de prins in Congo, net als tijdens vorige reizen, met zijn titel deuren opende voor zakenmensen, met onkostenvergoedingen als tegenprestatie. 'Voor de stichting', benadrukte Legros voor alle duidelijkheid.

Ook bij andere uitstappen leek een zakelijke, economische dimensie veel belangrijker dan een ecologische. In Muanda, de enige kuststad van de voormalige kolonie, ging het gezelschap poolshoogte nemen bij Congo's enige – slabakkende – olieraffinaderij, in handen van

de Société Congo-Italienne de Raffinage (SOCIR). Ook olieproducent Perenco, alweer de enige die in het land naar het zwarte goud drilt, mocht zich in hooggeboren belangstelling verblijden. Het gezelschap vloog voor de kustlijn van Congo over het boorplatform van Perenco, momenteel de grootste investeerder in en belastingbetaler van het land. De Congolese olie-industrie biedt potentieel: SOCIR wordt gesteund door aanhoudende problemen en draait maar op halve capaciteit, waardoor het land slechts 25.000 vaten olie per dag levert. Enkel de olievelden van Bas-Congo worden momenteel aangesproken, maar er zouden – naar schatting – honderd miljard nog aan te boren vaten in de Congolese bodem schuilen.

In Lubumbashi concentreerden de activiteiten zich rond het project GTL STL Big Hill van de Groupe Forrest. Na een ontmoeting met Malta Forrest, de zoon en opvolger van George, liet Laurent zich rondleiden in de stapels slak van de mijnbergen van Haut-Katanga, die GTL STL verwerkt. De fabriek bezit de tweede grootste oven van zijn soort ter wereld en recupereert jaarlijks zo'n 5500 ton kobalt – goed voor een twaalfde van de globale productie – en 3500 ton koper, bovenop meer dan 22.000 ton zinkoxide.

Experts wijzen erop dat de prinselijke karavaan, die duidelijk economische bedoelingen had, ook behoorlijk zondigde tegen de ecologische mores, door bedrijven te bezoeken die het niet nauw nemen met Laurents stokpaardje, duurzame ontwikkeling, of met het respecteren van de leefomgeving tout court. Researcher Jan Cappelle, die analyses schreef over handel en milieu in Centraal-Afrika, wees op de grote ecologische schade die Perenco in het gebied had aangericht, en op hun kwalijke reputatie inzake mensenrechten. Over het beleid van de Ingadammen liet hij zich eveneens kritisch uit: 'In het Ingagebied bevindt zich een kamp waar meer dan zeventuizend mensen wonen, vroegere werkers, kinderen, en kinderen van kinderen. De mensen zien de transmissielijnen. Elektriciteit krijgen ze er niet van. Het stroomt allemaal weg van hen.'²⁵ In totaal werd land gestolen van zes clans.

Mocht de Grand Ingadam, die nu in de fase van de haalbaarheidsstudie zit, maar waarvoor de vooruitzichten gunstig lijken, worden gebouwd, dan zou die bovendien een verregaande impact hebben op het ecosysteem van de wijde omgeving, in die mate zelfs dat het de opwarming van de aarde kan bevorderen. De dam heeft een beoogde capaciteit van 39.000 megawatt aan elektriciteit, het dubbele van wat

de Chinese Drieklovendam, de grootste ter wereld, nu opwekt. Daarvoor zou tweederde van het water van de Congorivier dat naar de monding stroomt, naar turbines moeten worden afgeleid. De sedimentrijke stroom veroorzaakt nu een rivierpluim die tot achthonderd kilometer voor de kust aan de oppervlakte van de Stille Oceaan te zien is. Door de hoeveelheid CO₂ die de marinebiodiversiteit erin opneemt, is die pluim een van 's werelds actiefste koolstofputten.

De dam zou veel van de zuurstof en de organismes in de rivier kunnen vernietigen, om nog maar te zwijgen over de nefaste invloed op het visbestand – na de Amazone het meest gevarieerde op de planeet. Niet alleen kan het water dat in de Stille Oceaan stroomt zuurstofarmer zijn, de pluim – en daarmee de stikstofopname – kan ook aanzienlijk verminderen en zo het ecosysteem van de Stille Oceaan rond de evenaar verstoren. Bovendien moet de elektriciteit die de dam zou genereren ook worden weggeleid via kabels, die door het Congolese regenwoud moeten worden getrokken. Eénderde van de fauna die er groeit, is uniek aan de biotoop van de jungle, en veertig miljoen Congolezen hangen van de wouden af voor hun levensonderhoud. Hoewel het mammoetproject Afrika – en Europa – moet 'oplichten', waarschuwen ngo's overal ter wereld ten slotte dat de lokale bevolking, waarvan nu amper vijf tot zeven procent op het elektriciteitsnetwerk is aangesloten, waarschijnlijk zelf geen voordeel uit de constructie zal halen. Grand Inga, oordeelt professor Kate Showers van de universiteit van Sussex, volgt 'de historische formule van Afrikaanse elites die met de Europese belangen samenwerken voor financieel gewin, terwijl de noden van de meeste mensen en van het leefmilieu genegeerd worden'.²⁶

Olieraffinaderijen, olieproducenten, een betwiste dam... Kortom, niet meteen plekken waar je spontaan een 'groene prins' verwacht, op privéstudiereis om projecten binnen te halen voor zijn vereniging zonder winstoogmerk die duurzame ontwikkeling promoot. Laurent wou dan ook liever niet gezien worden, aldus Gaston Mushid. De directeur van het radio- en televisiestation Manika, dat vanuit de stad Kolwezi over heel Katanga uitzendt, was getipt dat de prins die ochtend zou neerstrijken op de plaatselijke luchthaven, en trok er met een camera naartoe. 'Wij werden behandeld als vervelende getuigen, want zodra de delegatie uit het vliegtuig stapte, merkten we dat veel mensen niet blij waren ons te zien', getuigde de man enkele maanden later op de RTBF. 'Iemand vroeg ons zelfs of hij mocht weten wie ons had uit-

genodigd.' Later die ochtend volgde het bezoek aan de mijnbergen van Haut-Katanga. Toen Mushid Laurent wilde volgen, werd de televisieman aan de poorten van de fabriek tegengehouden. 'Als het voor de organisatie van de prins is dat de delegatie was gekomen, kunnen we ons toch wat vragen stellen, merkte Mushid op, 'want het bedrijf is niet echt voorbeeldig wanneer het op milieubescherming aankomt.'²⁷

Prins Laurent had niet enkel het advies van Yves Leterme in de wind geslagen, hij had simpelweg geweigerd om het programma of doel van de reis aan de regering bekend te maken, toen die daarom had gevraagd. 'Het was beter dat de reis een privé-karakter behield, zodat onze stichting de eerste is om de basis te leggen in de landen waar men haar nodig heeft. Immers, als het over het verlenen van hulp aan arme landen gaat, is de concurrentie enorm. We hadden ons kunnen laten voorbijsteken', luidde de bedenkelijke uitleg van Pierre Legros.²⁸

De contacten met George Forrest

'Ik weet dat de prins wanhopige pogingen onderneemt om voet aan de grond te krijgen in Afrika, om er een of andere zakelijke activiteit te ontwikkelen,' zegt Pierre Chevalier onomwonden. De drievoudig staatssecretaris zetelde achttien jaar lang in de Kamer, en is nu senior vicepresident van de Groupe Forrest – en dus de rechterhand van de ondernemer uit Katanga. 'Ik was zelf verrast toen ik hoorde dat Laurent contact had opgenomen met meneer Forrest. Ik weet hoe delicaat dat ligt en heb hem gezegd: "George, in jouw plaats had ik die man niet ontvangen." Kort nadien had ik in Kinshasa een gesprek met Dominique Struye de Swielande, onze ambassadeur in Congo. Hij vertelde dat hij nooit verwittigd is geweest van de komst van Laurent, en pas tegen het einde van de reis ingelicht werd over zijn aanwezigheid in het land. Zodra de ambassadeur op de hoogte was, heeft de minister van Buitenlandse Zaken een formeel verbod opgelegd om Laurent te begeleiden. Ook aan de consul-generaal van Lubumbashi, Dirk Loncke, die hem per toeval toch tegen het lijf is gelopen en die natuurlijk met zijn houding geen raad wist. De regering stond afwijzend, maar *bon*, de prins wilde per se zijn gedacht doordrijven.'

Chevalier vermoedt dat 'heel die reis is opgezet door een aantal mensen in zijn entourage die het interessant vonden om iemand van de koninklijke familie bij zich te hebben om deuren te openen en ze toegang te verschaffen. Mensen zoals Pierre Legros gaan weleens mee

omdat ze er altijd een belang voor zichzelf in zien. 'Is Laurent naïef geweest?' Dat weet ik niet. Ofwel is hij dom en laat hij zich daarin meesleuren, ofwel is hij niet zo dom en is hij ook geïnteresseerd in wat er te rapen valt. Daarin volgt hij de traditie van zijn oom, prins Alexander, die zich ook dikwijls waagde aan dat soort operaties met zakenmensen – en in Congo zaten in de meegereisde entourage van Laurent toch mensen die zakelijke belangen hebben. Dus ik denk dat het laatste eerder op de prins van toepassing is, en dat de man graag een graantje meepikt. Ik zeg niet dat hij enveloppes toegeschoven krijgt; het is meer een houding van: ik wil iets ondernemen onder het mom van dat ecologisch instituut.'

'Het is toch een feit dat Laurent altijd omringd is geweest door figuren die – hoe zou ik het zeggen? – hem willen opvoeden,' zegt het voormalige lid van de regeringen-Martens VIII en IX en -Verhofstadt I. 'Mensen die hem eerst die ecologische rol in handen hebben geduwd, en hem hebben ingefluisterd dat zijn titel deuren kan openen waarmee hij iets kan bijverdienen.'

Een jaar eerder, in augustus 2010, had Chevalier in een hotellobby in de hoofdstad van Libië plots oog in oog gestaan met de prins. 'De Groupe Forrest had daar toen een aantal zakelijke contacten, en er is in Tripoli maar één hotel dat min of meer behoorlijk is: het Corinthia. Ik wandel binnen en zie aan de receptie plots een koninklijke hoogte staan. Ik dacht: wat is me dat, wat doet die hier? Hij was er met onze ambassadeur, Michael Ardui, en met Hamed Ahmed Elhouderi, de vroegere ambassadeur van Libië in België. Hij vertelde me dat hij er was voor een project dat bomen aanplante rond Tripoli. Ik heb daar weinig op gezegd. Ik vond dat al merkwaardig, vooral omdat het Libië van Kadaffi toch een land is dat je het best vermijdt als je zo'n delicate functie bekleedt. Laurent laat zich ofwel makkelijk misbruiken door mensen die het interessant vinden om een prins bij zich te hebben, ofwel ligt hij zelf aan de basis van dat soort zaken.' Herman De Croo deelt de bezorgdheid van zijn vroegere partijgenoot: 'Wordt hij niet blootgesteld aan mogelijke manipulatie van enkelen? Ik durf het van tijd tot tijd vrezen. Hij heeft ook een aantal vrienden die ik niet ken en die ik dus – bij gebrek aan verdere wetenschap – met een zekere achterdocht zou behandelen.'

De aanwezigheid van Pierre Legros, 'een man die nogal wat kennissen heeft,' was ook voor de prins voordelig, dixit Pierre Chevalier. 'Laat ons zeggen dat het een wederzijdse bevruchting was. Legros was

toch stafhouder van de Balie in Brussel, hij is professor aan de ULB, de man van Advocaten Zonder Grenzen en hij heeft meegeholpen met het opzetten van het Rwandatribunaal. Dat is dus een respectabel man met een goede reputatie in Afrika. Als zo'n man naar Congo gaat en zegt: "Ik ben hier met prins Laurent", dan maakt iedereen tijd vrij om hen te ontmoeten. En voor Pierre Legros was het dan weer interessant om iemand bij zich te hebben waardoor die ontvangsten plaatsvonden op het hoogste niveau. Een prins, dat maakt indruk, dat geeft aan dat je contacten tot in de beste kringen hebt.'

Legros had niet enkel opdrachten als advocaat vervuld voor George Forrest, beiden studeerden ook aan de ULB. Bovendien heeft de Brusselse universiteit een samenwerkingsverband met de universiteit van Lubumbashi in de vorm van een managementsopleiding onder auspiciën van de ULB, een project dat George Forrest financieel steunt. Toen Pierre Legros en minister van Planning Olivier Kamitatu de ondernemer verzochten om het gezelschap te ontvangen, aarzelde die dan ook geen moment. 'George Forrest is daar tamelijk onschuldig ingelopen', zegt Chevalier, senior vicepresident van de holding. 'Prins Laurent komt naar Congo en is geïnteresseerd om uw installaties te zien, zo luidde het. En Forrest is niet ten onrechte trots op wat hij daar gerealiseerd heeft, en zei: "Dat is goed, kom maar kijken." Hij is zelf Belg en toont graag wat hij verwezenlijkt heeft. Zo simpel is dat. Bovendien is hij een gastvrij man. Iedereen weet dat de luchtvaart in Congo niet veel voorstelt, dus heeft hij zijn vliegtuig uit veiligheids-overwegingen ter beschikking gesteld van prins Laurent voor diens verplaatsing van Kinshasa naar Lubumbashi. Daar is achteraf heel wat heisa om gemaakt, maar de bedoelingen van Forrest waren werkelijk vriendelijk, hij haalde daar geen enkel voordeel uit. Als er Belgen op bezoek komen, politici of anderen, dan betalen wij daar dikwijls voor. Iedereen is daar al gepasseerd: Yves Leterme, Louis Michel, Karel De Gucht, Steven Vanackere. Als je Katanga bezoekt, kun je niet om Forrest heen. Hij is *incontournable*. Die familie is daar al sinds 1922 aanwezig, en hij is er de belangrijkste industrieel. Maar hij is ook vrij toegankelijk.'

In Lubumbashi bezocht prins Laurent ook de dierentuin, die onder het voorzitterschap van echtgenote Lydia Forrest is opgewaardeerd tot sociaal trefpunt voor de inwoners van Katanga. 'Mevrouw Forrest wilde dat de Congolese kinderen hun roots zouden ontdekken door een kijkje te komen nemen naar wat er in Katanga aan wild leeft, en

dat is voor de mensen daar het geliefkoosde weekenduitje geworden. Veel ouders en hun kinderen hijsen zich in hun beste kleren en gaan naar de zoo. De Forrests hebben er voor die gezinnen ook een soort frituur gebouwd.'

Het feit dat George Forrest de gepeperde factuur van het Grand Karavia-hotel voor zijn rekening nam, betekent volgens zijn rechterhand Pierre Chevalier niet dat er deals werden bekokstoofd tussen de prins en de ondernemer. 'Er was een vraag om dat bedrag op voorhand te betalen. Hij had voor de ontvangst een bedrag ter beschikking gesteld, dus hebben wij dat ook gedaan. We dachten dat het zou worden terugbetaald, maar dat bleek niet het geval. Ach ja, er is ook een aspect van gastvrijheid, waarbij we gasten op een behoorlijke manier willen ontvangen. De ontmoeting is zeer amicaal verlopen; Forrest heeft een paar recepties en een diner aangeboden en Laurent heeft over zijn passie voor Afrika gepraat. Voor zover ik weet, is daar nooit over zaken gesproken en ook George heeft mij gezegd dat er aan het bezoek geen enkel zakelijk aspect verbonden was. We hebben nog altijd niet de bedoeling om prins Laurent te engageren als opzichter van de mijnbouwwerken.'

Van Joseph Kabila naar Isabel dos Santos

Toen het verhaal van de reis eind maart in de Belgische pers bekend raakte, veroorzaakte vooral de handdruk tussen Laurent en Joseph Kabila veel ophef. Dat de prins de niet onbesproken leider negen maanden voor de presidentsverkiezingen ontmoette, kon worden geïnterpreteerd als steun aan het Congolese regime, uitgerekend het mijnenveld dat koning Albert de zomer ervoor met veel tact had moeten omzeilen. Kabila ontving diens jongste zoon op het Palais de la Nation, de officiële residentie van de president in Kinshasa, voor een gesprek dat vijftig minuten duurde. Dat gebeurde niet op vraag van Kabila; de entourage rond de prins had erom verzocht. 'Buiten de afwezigheid van de ambassadeur om, wat op zich zeer eigenaardig is, maar logisch gezien het strikte verbod van Buitenlandse Zaken', vertelt Pierre Chevalier. 'Ze hebben gepraat over Laurents plannen om boomplantages aan te leggen. Kabila had zoiets van: Tja, als je dat wilt doen. Ik heb achteraf ook gesproken met minister Kamitatu, die hem voortdurend begeleid heeft, en die zei ook dat de prins vage plannen had om bomen te planten. Nu, Congo heeft na Brazilië het grootste tropi-

sche woud ter wereld, dus ik denk niet dat ze behoefte hebben aan nog een paar extra bomen, dat is eigenlijk vrij irreëel. Kabila noch de minister van Planning vond dat zijn betoog echt doorleefd en to the point was.'

Chevalier legt uit waarom Kabila een nare nasmaak aan de ontmoeting overhield: niet omdat het uitlekken ervan zijn zakendeals met de prins zou hebben gedwarsboomd. 'De Belgische pers heeft ervan gemaakt dat je Kabila niet moet gaan opzoeken, omdat hij uit zo'n ontmoeting eventueel winst zou halen. Ik heb geen enkele reden om hem goed te praten, maar in die zin is Kabila vrij naïef en heeft hij zeker niet gezegd: "Laat Laurent maar komen, ik zal daar een profijtige slag slaan." Alsof het Congolese regime geïnteresseerd is in prins Laurent. Laurent is niemand in Afrika. De prins reisde naar Congo en vroeg aan Kabila om hem te ontvangen, en Kabila heeft hem ontvangen. Dan komt die prins met de meest wilde, irrealistische plannen aanzetten en heeft Kabila gezegd: "Ik wil uw project weleens bekijken maar ik kan u niets beloven." En daarna heeft Kabila de volle laag gekregen in de Belgische pers, maar dat had die man zeker niet verdiend. In deze was Kabila onschuldig. Hij is naïef geweest. De Congolezen zijn deels in die reis meegesleurd geweest en voelden zich eigenlijk bij de neus genomen. Achteraf heeft dat gevolgen gehad in de zin dat Kabila zei: "Ik ben volgens de Belgen dus iemand die men moet mijden als ze Congo bezoeken." Dat heeft voor de zoveelste maal gespannen verhoudingen veroorzaakt tussen België en Congo.'

Chevalier vervolgt: 'Ik vond de kritiek in de pers op Laurent terecht omdat hij zijn rol moet spelen volgens de consignes waaraan hij zich te houden heeft. Maar andere mensen is wel onrecht aangedaan: de Congolezen, sommige mensen uit de Congolese regering en Forrest werden ook in een kwalijker daglicht gesteld. Ook hier kan ik stellen: alsof de Groupe Forrest iemand nodig heeft. Hij heeft ons veel geld gekost omdat wij die gastvrijheid onze plicht vonden. Forrest was totaal verrast én verontwaardigd, want hij deelde ook in de klappen. Prins Laurent werd voorgesteld als iemand die er de kantjes afliep met "de omstreden zakenman" en hij vond het helemaal niet prettig daarin betrokken te worden.'

Als de prins in Congo een dierentuin en een plantage heeft bezocht, met president Kabila en diens minister werkelijk enkel over het planten van bomen keudelde, en alleen maar oprechte interesse toonde in het levenswerk van George Forrest, dan rijst de vraag waarom

zijn Afrikaanse uitstap zulk vermoeden van zakelijke belangen heeft opgewekt, wat Chevalier zelf ook suggereert. In de storm omtrent de gesponsorde verblijven in luxehotels en de contacten met Kabila, beschouwde de Belgische pers het tweede luik van de reis amper als een voetnoot. Het gezelschap keerde immers na zijn avonturen in Congo niet meteen naar Brussel terug, maar stak eerst de grens met Angola over. Pierre Chevalier vermoedt dat het verblijf in Kinshasa en Lubumbashi vooral 'een schaamlapje' was voor de verplaatsing naar het buurland. Na 19 maart, en waarschijnlijk tot de 22ste, streek de delegatie neer in de omgeving van de hoofdstad Luanda. 'In het meest absolute geheim', meldde de Congolese krant *Le Palmarès*.²⁹

'Congo heeft veel meer stof doen opwaaien, maar ik denk dat die reis veel minder belangrijk was, zeker voor Pierre Legros, dan de trip naar Angola', meent Chevalier. 'Als je over Angola spreekt, spreek je over diamanten, over petroleum. Ik denk dat het daar meer de bedoeling was om zaken te doen en iets te verwezenlijken. In Congo was alles vager. Want wat kan een prins Laurent nu beginnen in een mijnbouwgebied als Katanga? Hij is niet handig, hij kan geen mijn opstarten, hij heeft niet de capaciteiten om mijnbouwingenieur te worden. Mijnbouwproducten zijn lange en duurzame investeringen, dat moet een hele weg afleggen; het is geen olie die je koopt en weer verkoopt. Ik vermoed dat dit ook de strategie was: prins Laurent gaat naar Congo, dat is een Belgische kolonie geweest, dus er is een band. Als hij zo bezorgd is om het milieu, kon hij zich verstoppen achter enkele projecten die in het land lopen. Er kon worden gezegd dat het om de bescherming van het regenwoud ging, over het aanplanten van bomen. En ondertussen legden ze contacten met Kabila, wat goed overkomt. Eerlijk gezegd denk ik dat dit alles een opstapje was om te vertrekken naar Angola, een trip die economisch veel belangrijker en interessanter was voor hen. Want ze hebben daar toch contact gehad met Isabel dos Santos, een zeer harde businessvrouw die het hele zakenleven in haar land in handen heeft.'

'Ik heb haar één keer ontmoet. Een knappe vrouw, maar de corruptie in Angola wordt door haar beheerst. Zowat elke firma met een beetje betekenis staat rechtstreeks onder haar controle of Isabel heeft er aandelen van. Angola is een *booming country* dankzij haar petroleum en reserves aan grondstoffen, die nog niet of nauwelijks ontgonnen zijn. Als je er zaken wilt doen, is Isabel dos Santos de belangrijkste speler.'

Isabel is de oudste dochter van president José Eduardo dos Santos, die al sinds 1979 in het zadel zit en daarmee de op één na langst regerende leider van Afrika is. Sinds het einde van de veertig jaar lange burgeroorlog, die het land verscheurde, heeft hij al verschillende keren verkiezingen aangekondigd, maar hij heeft nog nooit één stembusgang gewonnen die de internationale gemeenschap kon verifiëren. In februari 2012 plaatste de Keniaanse journalist Mfonobong Nsehe dos Santos in het toonaangevende Amerikaanse blad *Forbes* in de lijst van 'Afrika's vijf slechtste leiders'. Hij hing volgend portret van de familie op: 'José Eduardo heeft zijn regering altijd bestuurd alsof het een persoonlijke investeringsholding in zijn privébezit betreft. Zijn neef dient als Angola's vicepresident, en zijn dochter, Isabel dos Santos, is wellicht de rijkste vrouw van het land. Angola is ontzettend rijk aan grondstoffen. Volgens het United States Agency for International Development is het land de tweede grootste olieproducent in Afrika ten zuiden van de Sahara en de zevende grootste leverancier aan de Verenigde Staten. Angola heeft ook onmetelijke diamantmijnen en bekleedt een benijdbare positie als 's werelds vierde grootste producent van ruwe diamanten.'

'Maar alle rijkdom aan grondstoffen ten spijt, leeft het overgrote merendeel van de Angolezen nog steeds in de meest gruwelijke socio-economische omstandigheden. 68 procent van de totale bevolking van het land leeft beneden de armoedegrens van 1,7 dollar per dag, terwijl 28 procent met minder dan 30 cent moet overleven. Onderwijs is gratis, maar praktisch waardeloos. De meeste scholen zijn ondergebracht in vervallen gebouwen en er is een ernstig tekort aan geschoolde leerkrachten. Volgens UNICEF is 30 procent van de kinderen in het land ondervoed. De gemiddelde levensverwachting is 41 jaar, terwijl kinder- en moedersterfte erg hoog zijn. Ook de werkloosheid is torenhoog. Maar José Eduardo dos Santos lijdt daar niet onder. In plaats van Angola's economische boom aan te wenden voor de sociale bijstand van de bevolking, richt hij zijn energie op het intimideren van de plaatselijke media en het omleiden van overheidsfondsen naar zijn persoonlijke bankrekeningen en die van zijn familie. De familie van dos Santos controleert een enorm groot stuk van Angola's economie. Dochter Isabel dos Santos heeft een van Angola's meest fabelachtige persoonlijke fortuinen verzameld door winst uit haar vaders corruptie te gebruiken om aanzienlijke aandelen te verwerven in bedrijven als ZON Multimédia, een Portugees mediaconglomeraat, en in Portugese

banken als onder meer Banco Espírito Santo en Banco Português de Investimento.³⁰

De portfolio van dochter Dos Santos is veel te uitgebreid om op te sommen: hij strekt zich naast de telecommunicatie-, media- en banksectoren verder uit naar constructie- en schoonmaakbedrijven, de horeca, en – het meest controversieel en ontoegankelijk – een olie- en diamantenimperium. Haar Portugese bezittingen alleen al worden op 1,4 miljard euro geschat; sommige van haar andere aandelen zijn via weinig doorzichtige constructies in onder andere Zwitserland en Malta grotendeels aan publiek onderzoek onttrokken. ‘Transparent International heeft Angola stelselmatig aangewezen als een van de tien meest corrupte landen ter wereld’, aldus een Canadees verslag over de diamantsector. ‘Misschien betrof het grootste recente probleem ontrent transparantie en corruptie de berichten over de dochter van de president, Isabel dos Santos, en haar verborgen aandelen.’³¹ Een van de meest memorabele en somptueuze bruiloften in de recente Centraal-Afrikaanse geschiedenis was die van Dos Santos met Sindika Dokolo, een Congolese miljonair, kunstverzamelaar en vermeende ‘affairist’ die een deel van zijn jeugd in België doorgebracht heeft. Dokolo bezit eveneens aandelen in Angolese en Portugese bedrijven, maar verkreeg van het Angolese staatsbedrijf voor mijnbouwconcessies ook de exploratierechten voor diamanten. Opmerkelijk is dat veel van de edelstenen via Israëlische handelaars uiteindelijk richting Antwerpen vertrekken.

Wie de familie dos Santos ontmoet, aldus iemand die vertrouwd is met het Congolese zakenleven, neemt ‘grote risico’s’: ‘Een corruptere klik bestaat niet in Angola.’³² Door de pers verkeerdelijk gevraagd of prins Laurent er ‘de zoon’ van de president had ontmoet, wist Pierre Legros de kwestie handig te omzeilen: ‘Dos Santos heeft geen zoon.’ Hij gaf wel toe Sindika Dokolo te hebben ontmoet: ‘Hij is bevriend met Kamitatu, zo hebben we kennisgemaakt. Luanda is een héél interessante plek, het Shanghai van Afrika: als paddenstoelen rijzen de flatgebouwen er uit de grond. De reclameborden langs de straten zijn tweetalig: Portugees en Chinees. Voor de stichting was het een ideale bestemming. De Chinezen trekken zich niks van vervuiling aan – dé plek om te sensibiliseren.’³³ ‘Ik ken geen milieuproject in Luanda’, sprak een ondernemer ter plekke Legros tegen. ‘Over milieu wordt hier niet bijster veel gesproken. Organisaties die daar rond werken? Ngo’s zijn hier wel, maar die werken vooral met oorlogsinvaliden.’³⁴

Legros en Laurent bezochten in de buurt van Luanda naar eigen zeggen drie olieraffinaderijen in Chinese handen, omdat ze geïnteresseerd waren in het huisvestingsproject voor Angolese arbeiders dat de Chinezen in ruil op poten hadden gezet. De prins liep echter ook langs bij Sonangol, het staatsoliebedrijf waar Dokolo mee aan de touwtjes trekt. Het Congolese dagblad *Le Palmarès* wist uit monde van 'geloofwaardige bronnen' te melden dat prins Laurent 'zijn goede diensten zou gaan aanbieden zijn in de petroleumcrisis die Kinshasa en Luanda tegenover elkaar stelt'.³⁵ Beide hoofdsteden zijn verwikkeld in een dispuut om een olierijk grensgebied. Olivier Kamitatu zou de prins in de richting van Dokolo hebben geduwd, om president dos Santos via zijn schoonzoon te overtuigen van goede relaties met Congo. 'Maar', meende *Le Palmarès*, Laurent 'zou verder gekeken hebben dan enkel bemiddeling' en duidde het 'Congolese petroleum' aan als de oorzaak van 'de storm binnen de schoot van de Belgische koninklijke familie'.³⁶

Ruim een halfjaar later sprak *La Dernière Heure* met 'een getuige', die alle bovenstaande vermoedens over contacten met zakenlui op het hoogste Angolese echelon bevestigde, 'grote investeerders die zowel in olie als in de immobiliën actief zijn'. Die hadden de prins in Luanda een 'gouden brug' aangeboden als visitekaartje van enkele ondernemingen. 'Al wat van hem gevraagd werd, was om van tijd tot tijd te verschijnen op recepties en zijn naam te verbinden aan dat bedrijf, dat zo hoopte niet weinig deuren te openen in Afrika, waar blanke prins en even zeldzaam zijn als witte neushoorns. Het ging om wat je lobbyïng zou kunnen noemen... maar erg goed betaald en met een residentie van eenzelfde status. Het jaarlijkse nettobedrag lag ruim boven de koninklijke dotatie, plus onkosten. Het ging om miljoenen dollars over enkele jaren.' Maar volgens die bron zijn de zakenmannen 'er nog steeds niet goed van': de prins sloeg dat aanbod af.³⁷

Whodunnit? De kabinetschef of de fotografe?

'*Laurent au Congo contre l'avis de Leterme*', kopte *La Libre Belgique* op 30 maart. 'De jongste zoon van de koning heeft zich naar Kinshasa begeven tegen het advies van het paleis en de Belgische regering in!' luidde de aanhef van het artikel, dat de twee daaropvolgende weken tientallen andere voorpagina's zou uitlokken.³⁸ Christian Laporte was de man achter de scoop. Zijn collega Martin Buxant was op dat ogenblik samen met de Nederlandstalige journalist Steven Samyn een boek